

HỒ CHÍ MINH

với vấn đề

giải phóng phụ nữ

THÁI SON

TRONG cuộc đời hoạt động của mình, Hồ Chí Minh luôn quan tâm đến sự nghiệp giải phóng phụ nữ. Người sớm nhận thấy vai trò và đã phát huy hiệu quả, khả năng to lớn của phụ nữ, khẳng định sự tham gia của phụ nữ là nhân tố quyết định thắng lợi trong sự nghiệp đấu tranh của dân tộc. Người viết: “Từ đầu thế kỷ thứ nhất, Hai Bà Trưng phát cờ khởi nghĩa, đánh giặc, cứu dân cho đến ngày nay mỗi khi nước nhà gặp nguy nan, thì phụ nữ ta đều hăng hái đứng lên, góp phần xứng đáng của mình vào sự nghiệp giải phóng dân tộc”⁽¹⁾.

Trong thời kỳ đấu tranh giành chính quyền, lúc ở nước ngoài cũng như khi trở về nước trực tiếp lãnh đạo phong trào cách mạng, Hồ Chí Minh đặc biệt chú ý tới sức mạnh to lớn của phụ nữ Việt Nam: “An Nam cách mệnh cũng phải có nữ giới tham gia mới thành công”. Người đã kêu gọi phụ nữ tham gia phong trào cách mạng, tham gia Mặt trận Việt Minh. Trong giờ phút quyết định của công cuộc giải phóng dân tộc, Hồ Chí Minh đã khẩn thiết kêu gọi toàn thể quốc dân, đồng bào, không phân biệt già trẻ, trai gái, giàu nghèo, tôn giáo chung sức, đồng lòng đứng lên giải phóng khỏi ách gông xiềng, giành tự do, độc lập và đã làm nên thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945.

Trong cuộc kháng chiến trường kỳ chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ của dân tộc ta, phụ nữ có mặt trên khắp các mặt trận ở tiền tuyến cũng như hậu phương, phục vụ chiến đấu và trực tiếp chiến đấu. Hồ Chí Minh đã thường xuyên quan tâm, theo dõi hành động

cách mạng của chị em. Người rất cảm động trước những việc làm cao đẹp của các bà mẹ, người vợ, người chị đối với các chiến sỹ. Người nói: “Các bà mẹ chiến sỹ và các chị em giúp thương binh đã hòa lẫn lòng yêu nước, yêu con, yêu chiến sỹ thành một mối yêu thương không bờ bến mà giúp đỡ chiến sỹ và săn sóc thương binh như con em ruột của mình”. Hồ Chí Minh nhìn nhận và đánh giá phụ nữ Việt Nam không chỉ anh hùng trong chiến đấu, phục vụ chiến đấu mà họ còn đóng vai trò rất quan trọng trong công cuộc xây dựng đất nước, xã hội và gia đình.

Quan điểm về việc thực hiện nam nữ bình đẳng là một mục tiêu cách mạng trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Người rất quan tâm đến quyền bình đẳng của phụ nữ trong xã hội. Người viết: “Phụ nữ chiếm một nửa tổng số nhân dân. Để xây dựng chủ nghĩa xã hội thì phải thật sự giải phóng phụ nữ và tôn trọng quyền lợi của phụ nữ. *Hiến pháp và pháp luật* của nước ta quy định rõ điều đó”⁽²⁾. Đối với

(1) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996, t 12, tr 148

(2) Hồ Chí Minh: *Sđt*, t 10, tr 225

Hồ Chí Minh, giải phóng phụ nữ gắn liền với giải phóng giai cấp, giải phóng con người, và độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Người đã từng khẳng định: “Nước được độc lập mà dân không được hưởng hạnh phúc, tự do thì độc lập dân tộc cũng chẳng có nghĩa lý gì”. Riêng đối với phụ nữ, Hồ Chí Minh luôn dành sự quan tâm, ưu ái đặc biệt khi Người nói: “Chúng ta làm cách mạng để giành lấy tự do, độc lập, dân chủ, bình đẳng, trai gái đều ngang quyền nhau”. Người nêu rõ, Đảng và Nhà nước ta luôn coi vấn đề giải phóng phụ nữ là nhiệm vụ, là bổn phận của sự nghiệp cách mạng. Hồ Chí Minh đã nhiều lần nhấn mạnh: Đảng và Chính phủ ta luôn luôn chú ý nâng cao địa vị của phụ nữ. Hiến pháp định rõ “nam nữ bình đẳng” và Luật Hôn nhân gia đình... đều thể hiện mục đích ấy. Để xây dựng được chủ nghĩa xã hội thì phải thực sự giải phóng phụ nữ và tôn trọng quyền lợi của phụ nữ. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về giải phóng phụ nữ thể hiện sâu sắc rằng: chỉ có tiến bộ về chính trị, kinh tế, văn hóa, pháp luật..., mới tạo ra những tiền đề cơ bản để sự nghiệp giải phóng phụ nữ trở thành hiện thực. Sự nghiệp giải phóng phụ nữ, theo Hồ Chí Minh không phải chỉ là sự nghiệp của riêng chị em, mà đó là sự nghiệp quan trọng của toàn Đảng, toàn dân. Chỉ có cách mạng xã hội chủ nghĩa do giai cấp công nhân, với Đảng tiên phong lãnh đạo là cuộc cách mạng triệt để bảo đảm cho tất cả mọi giai cấp, tầng lớp, trong đó có phụ nữ được giải phóng thật sự.

Chúng ta có thể thấy qua các giai đoạn lịch sử của cách mạng nước ta, trong suốt cuộc đời hoạt động của mình, Hồ Chí Minh luôn luôn quan tâm đến quyền lợi của phụ nữ. Đó là một trong những mục tiêu của sự nghiệp giải phóng dân tộc và giải phóng giai cấp mà Người đã phấn đấu, hy sinh.

1 – Con đường giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp cũng là con đường giải phóng phụ nữ

Ở nước ta, phụ nữ chiếm hơn 50% số dân. Dưới chế độ cũ phụ nữ nước ta phải chịu đựng nhiều nỗi bất công của xã hội, sự phân biệt đối xử giữa nam và nữ, sự thiếu thốn cùng cực về kinh tế, văn hóa. Trên cơ sở lý luận khoa học và bằng thực tiễn hoạt động cách mạng phong phú của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã phân tích một cách sâu sắc bản chất của chủ nghĩa thực dân, tìm ra những quy luật tồn tại và diệt vong của nó. Từ đó, Người đi đến kết luận khoa học và chính xác rằng: mọi áp bức, hách dịch đối với phụ nữ ở các thuộc địa không phải do các quan niệm phong kiến lỗi thời, lạc hậu, mà chủ yếu là do chế độ áp bức dân tộc và bóc lột của chủ nghĩa thực dân gây ra. Vì vậy, quyền lợi của phụ nữ gắn với quyền lợi của cả dân tộc, của giai cấp công nhân và nhân dân lao động. Do đó, muốn giải phóng phụ nữ thì phải giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp công nhân.

Dưới chế độ cũ, người phụ nữ mất hết quyền tự do, dân chủ. Họ không được tham gia vào các hoạt động chính trị, xã hội, không được học hành. Họ bị áp bức bóc lột, bị xúc phạm nhân phẩm, bị hãm hiếp, giết hại... nói chung là mất hết quyền con người. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Chế độ thực dân là chế độ hãm hiếp đàn bà và giết người”. Người khẳng định: “Những tội ác này toàn bộ chế độ thực dân phải chịu trách nhiệm trước lịch sử”. Thay mặt toàn thể nhân dân thuộc địa nói chung và nhân dân Việt Nam nói riêng, Hồ Chí Minh viết *Bản án chế độ thực dân Pháp*, tố cáo tội ác dã man, tàn bạo của chế độ thực dân và tin tưởng vào tiền đồ cách mạng của các dân tộc bị áp bức:

Theo Hồ Chí Minh, nhân dân thuộc địa, phụ nữ thuộc địa muốn thoát khỏi áp bức bóc lột và nô dịch của chủ nghĩa đế quốc phải tự mình đứng lên làm cách mạng. Người viết: “Công cuộc giải phóng anh chị em chỉ có thể thực hiện được bằng sự nỗ lực của bản thân anh chị em”. Đây là một nhận định hết sức quan trọng, thể hiện tầm nhìn chiến lược trong đánh giá lực lượng cách mạng.

Đối với Hồ Chí Minh giải phóng dân tộc gắn liền với giải phóng giai cấp, giải phóng con người và độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Người đã từng khẳng định: “Chúng ta làm cách mạng là để giành lấy tự do, độc lập, dân chủ, bình đẳng, trai gái đều ngang quyền nhau”.

Đảng và Nhà nước ta luôn coi vấn đề giải phóng phụ nữ là nhiệm vụ, là bổn phận và là vinh dự của sự nghiệp cách mạng. Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh, Đảng và Nhà nước ta nỗ lực không ngừng nhằm xây dựng một nền chính trị, kinh tế, văn hóa, pháp luật mới, tạo những tiền đề cơ bản để không ngừng giải phóng phụ nữ, để xây dựng chủ nghĩa xã hội. Điều đó càng cho thấy chỉ có cách mạng xã hội chủ nghĩa do giai cấp công nhân lãnh đạo là cuộc cách mạng triệt để bảo đảm cho tất cả mọi giai cấp, tầng lớp, trong đó có phụ nữ được giải phóng thực sự.

2 – Giải phóng phụ nữ phải bằng những chủ trương, chính sách, pháp luật cụ thể, nhằm chủ động đưa phụ nữ tham gia vào các hoạt động chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội

Đối với Hồ Chí Minh việc giải phóng phụ nữ không dừng lại ở lý luận, tư tưởng mà quan trọng hơn là phải tạo điều kiện để phụ nữ tham gia vào mọi mặt của đời sống xã hội, đem lại quyền lợi vật chất và tinh thần cho

chị em. Bởi vì: “Phụ nữ chiếm một nửa tổng số dân. Để xây dựng chủ nghĩa xã hội thì phải thật sự giải phóng phụ nữ và tôn trọng quyền lợi của phụ nữ”.

Để phụ nữ thực sự tham gia vào các hoạt động xã hội, trước hết cần phải xóa bỏ tệ phân biệt đối xử giữa nam và nữ. Người đã nhắc nhở: Có một số người chưa thấy vai trò của phụ nữ hiện nay cũng như sau này, nên còn tư tưởng xem thường khả năng phụ nữ. Do đó, theo Hồ Chí Minh: “Giải phóng người đàn bà đồng thời phải tiêu diệt tư tưởng phong kiến, tư tưởng tư sản trong người đàn ông”. Vì vậy, cần xây dựng nền móng, xây dựng các thiết chế văn hóa nhằm giải phóng con người, giải phóng phụ nữ một cách cơ bản, triệt để nhất. Điều căn bản, có ý nghĩa quyết định cho sự bình đẳng của phụ nữ là giải phóng sức lao động của phụ nữ. Nhà nước phải có chính sách để tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia lao động sản xuất, quản lý kinh tế, các hoạt động văn hóa - xã hội cùng với nam giới. Hồ Chí Minh nghiêm khắc phê bình những thái độ thành kiến, hẹp hòi của cán bộ lãnh đạo các cấp đối với việc sử dụng, đào tạo, bồi dưỡng cán bộ nữ.

Theo Người, chỉ có đưa phụ nữ tham gia vào các hoạt động chính trị, kinh tế, xã hội mới bảo đảm được quyền bình đẳng thực sự cho phụ nữ. Muốn vậy, phải tôn trọng phụ nữ, phải quan tâm đến phụ nữ, phải tính đến tính đặc thù của lao động nữ, phải thực hiện phân công, sắp xếp lại lao động toàn xã hội, mở rộng các dịch vụ xã hội, tổ chức đời sống mới để phụ nữ có thời gian học tập và tham gia các công tác xã hội. Người chỉ rõ: Phải đặc biệt chú ý đến sức lao động của phụ nữ. Phụ nữ là đội quân lao động rất đông, phải giữ gìn sức khỏe cho phụ nữ để chị em tham

gia sản xuất được tốt. Ví dụ: Phải chú ý đến vấn đề vệ sinh, nhà tắm. Khi phụ nữ có kinh, thì hợp tác xã chớ phân công cho họ đi làm ở chỗ ruộng sâu, nước rét. Các hợp tác xã phải có những tổ giữ trẻ tốt để phụ nữ có con mọn có chỗ gửi các cháu để yên tâm lao động. Trước lúc "đi xa", Người đã dặn lại trong *Di chúc*: "Đảng và Chính phủ cần phải có kế hoạch thiết thực để bồi dưỡng, cất nhắc và giúp đỡ để ngày thêm nhiều phụ nữ phụ trách mọi công việc kể cả công việc lãnh đạo"⁽³⁾.

Tư tưởng Hồ Chí Minh trong giải phóng phụ nữ về mặt xã hội thể hiện ở chỗ không chỉ tạo lập quyền làm chủ đất nước của công dân mà còn thể hiện ở thực hiện quyền nam nữ bình đẳng. Theo Hồ Chí Minh, sự tiến bộ của xã hội là điều kiện cho người phụ nữ được giải phóng thật sự, khắc phục tư tưởng lạc hậu coi khinh phụ nữ, các tập quán lỗi thời trong quan hệ hôn nhân và gia đình... mới thực sự tạo ra sự bình đẳng nam nữ và giải phóng phụ nữ để họ phát triển. Đây là vấn đề quan trọng của một cuộc cách mạng tư tưởng không dễ thực hiện ngay được, vẫn luôn mang tính thời sự không chỉ trong một quốc gia mà cả thế giới đều quan tâm, vì "Đó là một cuộc cách mạng to và khó. Vì trọng trai khinh gái là một thói quen mấy nghìn năm để lại. Vì nó ăn sâu trong đầu óc của mọi người, mọi gia đình, mọi tầng lớp xã hội. Vì không thể dùng vũ lực mà đấu tranh".

Giải phóng phụ nữ về mặt xã hội trong tư tưởng Hồ Chí Minh đồng nghĩa với việc tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia vào mọi lĩnh vực đời sống xã hội để thực hiện bình đẳng với nam giới trong việc phát huy quyền và khả năng công dân của mình vào sự nghiệp phát triển đất nước.

3 - Sự nghiệp giải phóng phụ nữ phụ thuộc vào sự cố gắng, phấn đấu của bản thân phụ nữ

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: "*Nói phụ nữ là nói phân nửa xã hội. Nếu không giải phóng phụ nữ thì không giải phóng một nửa loài người. Nếu không giải phóng phụ nữ là xây dựng chủ nghĩa xã hội chỉ một nửa*"⁽⁴⁾. Những điều kiện thuận lợi mà Đảng, Nhà nước và xã hội tạo ra cho phụ nữ là hết sức quan trọng. Song điều có ý nghĩa quyết định đối với sự nghiệp giải phóng phụ nữ là ở sự phấn đấu, nỗ lực, sự khẳng định của chính bản thân phụ nữ. Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: "Lợi quyền của phụ nữ cần được thực sự bảo đảm, bản thân phụ nữ thì phải đấu tranh tự cường, tự lập để giữ lấy lợi quyền của mình. Chủ tịch Hồ Chí Minh căn dặn: "Mỗi một người và tất cả phụ nữ phải hăng hái nhận lấy trách nhiệm của người làm chủ đất nước, tức là phải ra sức thi đua tăng gia sản xuất và thực hành tiết kiệm để xây dựng nước nhà, xây dựng chủ nghĩa xã hội. Muốn làm tròn nhiệm vụ vẻ vang đó, phụ nữ ta phải xóa bỏ cái tâm lý tự ti và ỷ lại; phải có ý chí tự cường, tự lập; phải nâng cao lên mãi trình độ chính trị, văn hóa, kỹ thuật"⁽⁵⁾. Để công cuộc giải phóng phụ nữ trở thành hiện thực đòi hỏi chính sự tự khẳng định năng lực, vai trò của chị em trong gia đình, ngoài xã hội.

Ngoài việc khuyến khích, động viên chị em phụ nữ cố gắng vươn lên để khẳng định bản thân, Hồ Chí Minh cũng chỉ ra điều kiện

(Xem tiếp trang 52)

(3) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t 12, tr 504

(4) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t 9, tr 523

(5) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t 10, tr 294-295

hướng vào con người đã đạt được hiệu quả rõ nét.

*
* *
*

Hai mươi năm, kể từ khi đất nước ta bắt đầu công cuộc đổi mới đến nay không phải là một quãng thời gian dài so với lịch sử cách mạng Việt Nam, song nhân dân ta, dưới sự lãnh đạo của Đảng đã đạt được những thành tựu vô cùng to lớn về quyền con người, trên tất cả các mặt: dân sự, chính trị, kinh tế, xã hội và văn hóa. Có thể nói, chưa bao giờ người dân Việt Nam lại được thụ hưởng các quyền con người cao như giai đoạn này. Sở dĩ có được những thành tựu đó vì:

Thứ nhất, đường lối, chính sách, pháp luật nước ta nhất quán hướng vào mục tiêu độc lập dân tộc, chủ nghĩa xã hội và hạnh phúc của con người.

Thứ hai, Đảng ta đã phát huy tinh thần độc lập, tự chủ, nắm vững bản chất của chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đổi mới tư duy về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội với ba thể chế xã hội. Nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, Nhà nước pháp quyền của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân và xã hội công dân được hình thành tạo ra các điều kiện cơ bản bảo đảm cho các quyền và tự do của người dân một cách vững chắc.

Thứ ba, Đảng ta kiên trì quan điểm: vừa hợp tác vừa đấu tranh; hội nhập nhưng không hòa tan; muốn làm bạn với tất cả các quốc gia trong cộng đồng quốc tế, tôn trọng các điều ước quốc tế mà Việt Nam đã cam kết..., đưa Việt Nam hội nhập với cộng đồng quốc tế, trong đó có lĩnh vực quyền con người. Điều này đã tranh thủ sự ủng hộ của cộng đồng quốc tế, đã củng cố và nâng cao vị thế của nước ta trong cộng đồng quốc tế và tạo ra những điều kiện mới trong việc bảo đảm các quyền con người ở nước ta. □

HỒ CHÍ MINH...

(Tiếp theo trang 38)

quan trọng góp phần tạo nên những tiến bộ của phụ nữ chính là sự đoàn kết của chị em “Phụ nữ ta cần phải đoàn kết chặt chẽ chị em các dân tộc, lao động chân tay và lao động trí óc, phụ nữ miền Bắc và miền Nam. Cần đoàn kết với phụ nữ các nước phe ta và phụ nữ tiến bộ thế giới, để đấu tranh cho mục đích chung là hòa bình thế giới và chủ nghĩa xã hội”⁽⁶⁾.

Muốn biến quyền bình đẳng giữa nam và nữ trở thành thực tế trong đời sống, để công cuộc giải phóng phụ nữ trở thành hiện thực, người phụ nữ cần được giải phóng khỏi công việc bấp bực gia đình, giảm nhẹ gánh nặng nuôi dưỡng con cái, có thì giờ nghỉ ngơi, học tập nâng cao trình độ để có thể tham gia công việc xã hội như nam giới; bản thân giới phụ nữ phải tự đấu tranh, có ý chí, năng lực, kiến thức để vượt qua những hạn chế của giới mình, đấu tranh để tự giải phóng khỏi những ràng buộc của tư tưởng, thói quen lạc hậu, tư tưởng tự ti, ỷ lại. Cuộc đấu tranh ấy chỉ có thể đem lại kết quả bằng chính sự tự khẳng định năng lực, vai trò của phụ nữ trong gia đình, ngoài xã hội.

Để đạt tới mục tiêu ấy, theo Hồ Chí Minh ngoài sự quan tâm, giúp đỡ của Đảng, Chính phủ, nhân tố có ý nghĩa quyết định là mỗi người phụ nữ và cả giới nữ phải quyết tâm, phấn đấu, tự cường, tự đấu tranh để tự giải phóng mình. Đó chính là sự đòi hỏi mỗi người phụ nữ và giới nữ phải vươn lên bằng nội lực của mình. □

(6) Hồ Chí Minh: *Sổđ*, t 10, tr 294